

Скалецька Вікторія Вадимівна

*студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ СУДОМ

В умовах сьогодення стрімкий та динамічний розвиток інформаційних технологій вплинув, в тому числі, і на здійснення судочинства. Одним із проявів такого впливу стала поява електронних доказів, однак, враховуючи незначний період існування даного інституту, існує ряд проблем та законодавчих невизначеностей, що іноді ускладнюють процес дослідження доказів в судовому процесі.

Варто сказати, що наявність електронного судочинства для України є порівняно новим явищем, але деякі зарубіжні країни запровадили таку систему порівняно давно, що зараз дійшло до певного рівня удосконалення, і позбавило органи правосуддя від виконання значної частини паперової роботи і дозволило використовувати новітні технології з метою оптимізації роботи суду.

Дослідженню проблематики електронних доказів присвячено великий масив наукових робіт різних науковців, зокрема: Ю. С. Павлова, В. С. Петренко, А. Ю. Каламайко, О. С. Чорний, С. А. Чванкін, О. І. Антонюк, М. О. Гетманцев та ін.

З реформуванням процесуального законодавства в 2017 році законодавцем було вперше надано нормативне визначення поняттю «електронних доказів». До цього моменту щодо розуміння, що саме відносити до електронних доказів, у доктрині точились гострі дискусії. Деякі науковці використовували термін «цифрові докази» як тотожний поняттю електронних. Зокрема Д. М. Цехан «цифровими доказами» визначає «фактичні дані, що представлені у цифровій(дискретній) формі та зафіксовані на будь-якому типі носія та після обробки ЕОМ стають доступними для сприйняття людиною» [1, с. 257].

Загалом теорія цивільного процесуального права характеризувала електронні докази як будь-яку інформацію, що представлена електронною формою та має значення для розгляду та вирішення цивільної справи.

Ключовим моментом є те, що електронним доказом є не носій інформації, а сама інформація як джерело фактів та обставин, що підлягають доказуванню.

Законодавець, значно полегшив розуміння електронних доказів, надавши в статті 100 Цивільного процесуального кодексу України (далі-ЦПК) поняття «електронного доказу». Так, ЦПК електронними доказами визнає «інформацію в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет)» [2, ст.100].

Закріплення нормативного визначення електронних доказів підкреслило особливу правову природу та виокремило їх як самостійний вид доказів нарівні з речовими та письмовими.

Із визначень електронного доказу можна виділити ряд ознак. Ю. С. Павлова виділила такі ознаки електронного доказу: відсутність матеріальної форми; необхідність використання спеціальних технічних засобів для їх дослідження; наявність технічного носія інформації; специфічний процес створення та зберігання інформації, який надає можливість легко змінювати носій без втрати змісту і навпаки, надає можливість внесення змін до змісту без залишення слідів на носієві; відсутність електронних копій електронних доказів [3, с.70-72].

Технічний носій є лише умовою існування електронної інформації, оскільки вона може переміщуватись між декількома технічними носіями без втрати чи зміни змісту, тому зв'язок інформації з конкретним пристроєм відсутній. На відміну від речових та письмових доказів, електронні можуть зберігатись дуже багато років, при цьому не змінюючи зовнішнього вигляду, якісної, а, отже, і доказової властивості.

Окрім цих ознак, ще можна виділити: наявність метаданих (це цифрова інформація про сам доказ, наприклад, коли він був створений, де, яким пристроєм та його оригінальність); транскордонність мережі Інтернет, що дає можливість зберігати цифрові дані на серверах по всьому світу, зокрема з використанням хмарних сховищ; можливість одночасного їх використання багатьма особами.

З практичного погляду, застосування таких доказів у цивільному процесі може значно полегшити процедуру підтвердження фактич-

них даних. Проте в процесі дослідження електронних доказів судом часто виникають проблеми, які можуть бути пов'язані з помилками програмного забезпечення, відсутністю можливості їх дослідження без залучення спеціаліста тощо.

Діючим процесуальним законодавством не передбачено критеріїв для перевірки справжньої чи підробленої електронний доказ, а копії електронних доказів прирівняні до оригіналів. Зокрема, вказано, що електронні докази можуть подаватись в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом (далі – ЕЦП). Але, в такому випадку виникає питання, яким чином можна засвідчити докази у формі аудіо- чи відеозапису, оскільки їх не можна відобразити в паперовому вигляді, і тим більше, засвідчити ЕЦП.

Аналогічно, до паперових копій електронних доказів, вказано на необхідність засвідчення їх у встановленому законом порядку, проте цей порядок ніде не визначений. На мою думку, доречно було б надати відповідні повноваження нотаріусам, внівши зміни до Закону України «Про нотаріат» та «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України».

Позитивним моментом є можливість огляду електронного доказу за місцезнаходженням, передбачена статтею 85 ЦПК. Така потреба може виникнути, наприклад, якщо певна інформація збереглась тільки на одному носіїві, а, враховуючи, недостатність нормативної регламентації «оригіналу» електронного доказу, можуть виникнути сумніви щодо останнього, якщо він був скопійований на інший технічний носій.

Як висновок можна сказати, що впровадження електронних доказів нарівні з речовими та письмовими має дуже важливе значення в світі розробки та впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, яка, крім іншого, має забезпечувати можливість безперешкодного користування електронними доказами та їх зберігання, але, враховуючи існуючий рівень нормативного регулювання процесу використання та дослідження електронних доказів, існує потреба в детальнішій правовій регламентації цього процесуального інституту.

Список використаних джерел

1. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 256-260.

2. Цивільний процесуальний кодекс України: закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40-41, 42, ст.492.

3. Павлова Ю. С. Електронний документ як джерело доказів у цивільному процесі: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2019. 239 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бут І. О.

Соловей Вікторія Вікторівна

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МЕДІАЦІЯ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналіз нещодавніх подій, зокрема коронавірусне захворювання COVID-19 та війна України з Росією дають підстави вважати, що все більше людей стикаються з проблемою завантаженості судів. Ці виклики предстали перед Україною, що свідчить про необхідність вирішувати конфлікти швидко, без зайвих витрат та псування нервів. Існують альтернативні способи врегулювання спорів, які допомагають вирішити цю проблему, однак не всі знають про таку можливість.

Так, одним із видів позасудового вирішення спорів є медіація, а її активне впровадження позитивно впливатиме на судову систему, враховуючи той факт, що присутні всі умови для застосування процедури альтернативного вирішення спорів, що дозволить у подальшому скоротити фінансові витрати сторін, зменшити завантаженість судів, налагодити комунікацію між сторонами та обрати той варіант рішення, який задовольнить інтереси та потреби обох учасників спору [1].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про медіацію» медіація – це позасудова процедура, яка є добровільною, конфіденційною та структурованою та за її проведення сторони намагаються врегулювати спір або запобігти його виникненню шляхом переговорів з безпосередньою участю медіатора (посередників) [2]. Виходячи з цієї дефініції, можна виокремити основні принципи медіації:

1. Добровільність, зокрема цей принцип передбачає те, що сторони можуть припинити процедуру медіації у будь-який час і їм не